

GÜZEL SANATLAR (RESİM-İŞ) EĞİTİMİNDE BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR SCIENTIFIC RESEARCH IN FINE ARTS EDUCATION

Doç. Dr. Vedat ÖZSOY
Gazi Üniversitesi
Gazi Eğitim Fakültesi
Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü

ÖZ

Türkiye'de bugün güzel sanatlar eğitiminde tartışılması ve çözüme ulaştırılması gereken bazı sorunlar vardır. Bugün, "Resim-İş Eğitimi" adlandırması okullarda ve akademik kurumlarda verilen güzel sanatlar eğitimini karşılamadığı gibi, bir kavram kargaşasına da neden olmaktadır. Yine gelişmiş ülkelerde bu alanda ileri düzeyde olan bilimsel araştırmalar, ülkemizde yeterince bilinmemekte ve izlenmemektedir. Ayrıca alana yönelik araştırmaların sınırlı sayıda yapılmasının yarattığı sorunlar vardır. Bu yazıda sorunların güzel sanatlar eğitimine ve akademik eğitim ortamına olumsuz etkileri irdelenmektedir.

ABSTRACT

There are some problems which should be discussed and solved in art education in Turkey. Not only is it inappropriate that schools and academic institutions call it 'painting and craft education', it also causes confusion. Scientific research in this field in developed countries is not sufficiently known or followed in our country. There are, in addition, some other problems caused by the limited amount of research in this field. This article investigates the negative effects of these matters on art education and academia.

GİRİŞ

Son yıllarda gerek ülkemizde, gerekse gelişmiş ülkelerde güzel sanatlar eğitiminde (resim-iş) önemli değişiklikler yaşanmaktadır. İlk ve ortaöğretimde, MEB Talim ve Terbiye Kurulu'nca hazırlanan yeni resim dersi öğretim programları ile eskiye oranla daha derli toplu, amaçları kısmen netleşmiş sanat dersleri için temel ilkeler belirlenmiş olmakta; yükseköğretimde ise eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılmaları çerçevesinde her bölümde olduğu gibi resim-iş eğitimi bölümlerinde de programlar yeni dersler eklenerek gerek kredi saat, gerekse dersler olarak standartlaştırılmış bulunmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde sanat eğitimi ve öğretimi alanında baş döndürücü ilerlemeler olmaktadır. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde gerek ulusal boyutta, gerekse eyaletler olarak görsel sanatlar eğitimine daha fazla önem verilmektedir. Sanat eğitimi için belirlenen ulusal standartlar, lise bitirme sınavlarındaki yeni düzenlemeler, güzel sanatlar fakültelerinin öğretmen yetiştiren programlarına girişler için aranan

nitelikler, sanat eğitimi adına umut verici olarak nitelendirilmektedir (Dobbs, 1988: 5).

Lisans ya da lisansüstü programlarla daha nitelikli sanat eğitimcileri yetiştirmek için çaba sarf edilmektedir. Uygulamalı sanat eğitimini daha kapsamlı ve farklı konularla zenginleştirerek verme çabalarının yanı sıra, bilimsel araştırmalara dayalı olarak hazırlanan öğretim programlarıyla daha disiplin merkezli yaklaşımlar da sanat eğitiminde yerini almıştır. Özellikle bilimsel araştırmaların yayımlandığı dergiler, örneğin, İngiltere'de Güzel Sanatlar ve Tasarım Eğitimcileri Birliği'nin (National Society for Education in Art and Design) çıkardığı *Journal of Art & Design Education*; Amerika'da yayımlanan ve Güzel Sanatlar Eğitimcileri Birliği (National Art Education Association) tarafından çıkarılan ve tamamen üst düzeyde bilimsel araştırmaların yayınlanabildiği *Studies in Art Education* ve *Journal of Aesthetic Education*'in yanı sıra; diğer araştırmaların, kısmen de popüler yazıların yer aldığı *Art Education* ile *School Arts, Arts and Activities* gibi dergilerde, güzel sanatlar eğitimi ve

öğretimine (art education) yönelik bilimsel araştırmalardan elde edilen bulgular, yeni düşünceler ve yöntemler yayımlanmaktadır.

Sanatla Bilimin Birleştiği Alan: Güzel Sanatlar Eğitimi ve Öğretimi

İki farklı olgu olarak, sanat ile bilimin birleştikleri çeşitli alanlar vardır. Ancak bunlardan en etkili olanı sanat eğitimi ve öğretimi alanıdır.

Sanat sözlük tanımıyla "bir duygunun, tasarımın veya güzelliğin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılık," ya da "belli bir uygarlığın veya topluluğun anlayış ve beğeni ölçülerine uygun olarak yaratılmış anlatım"dır (TDK: 1253). Elbette sanatın daha farklı tanımları da yapılabilir. Ancak burada önemli olan bilimle olan farkını kavramaktır. Bu nedenle bilimin de bir sözlük tanımına bakmak gerekir. Bilim "genel geçerlik ve kesinlik nitelikleri gösteren yöntemli ve dizgesel bilgi" ya da "evrenin veya olayların bir bölümünü konu olarak seçen, deneye dayanan yöntemler ve gerçeklikten yararlanarak yasalar çıkarmaya çalışan düzenli bilgi" olarak tanımlanmaktadır (TDK: 187). Bu tanımlardan sanatın öznel (subjektif) değerler, bilimin ise nesnel (objektif) ölçütler içerdiği ortaya çıkmaktadır. O halde bu iki ayrı fenomen ancak sanat eğitiminde birleştirilebilir. Sanat, topluma ve kişiye özgü olabilir. Beğeniye ve estetik anlayışa göre değeri değişebilir ya da tartışılabilir. Ancak sanatın eğitime yansıtılmasından, diğer bir ifadeyle öğretilmesinden bahsedilecek olursa, ister istemez eğitim bilimiyle bağlantı kurulması gerekecektir. Bu nedenle 1960'lı yıllardan itibaren sanat bir disiplin alanı olarak kabul görmeye başlamış ve bu anlayış ilk ve ortaöğretim okulları sanat programlarında yer almıştır. Aslında 1562'de Floransa'da açılan ve atölye eğitimi veren güzel sanatlar okulunda deneyime dayalı bir yöntem izlenmesi, eğitimde öğretici deneyiminin ve birikiminin bir okul sistemi içerisinde verilme çabası olarak düşünülebilir (Saxton, 1981). Ancak, İngiltere'de sanayi devrimi ile endüstrileşen ülkede ihtiyaç duyulan tasarımlar için açılan Uygulamalı Sanatlar Okulları'nda (School of Applied Arts), yetenekli öğrencilerin planlı eğitim programlarıyla yetiştirilmesiyle sanat eğitimi bugünkü anlamıyla başlatılmıştır denilebilir. Daha sonra Almanya'da

"Bauhaus" da bilimsel buluşlar, zanaat ve sanat birleştirilmeye çalışılmıştır. İngiliz filozof, sanatçı ve tasarımcı William Morris'in Uygulamalı Sanatlar Okulu'nda duvar kâğıtları düzenlemeleriyle başlayan sanat - bilim - endüstri - eğitim işbirliği, Walter Gropius'un bu düşünceden ve okullardan etkilenerek kurduğu daha kapsamlı "Bauhaus Okulu" ile sürmüştür ve yaygınlaşmıştır. Bu okulların etkilerinin yansıdığı eğitimde ise, başlangıçta okullaşmada yer alan dersler içerisine konulan sanat programları, daha sonra her hafta belirli saat dilimlerinde verilen derslere dönüşmüştür.

Bu gelişmeler, sanatın hangi yöntemlerle öğretilmesi ve böyle bir öğretimin neleri kapsaması, nasıl planlanıp, programlanarak verilmesi gerektiği konularını beraberinde getirmiştir. Bundan dolayı sanat eğitimine (art education) yönelik bilimsel araştırmalar yapılmış, çeşitli kuramlar geliştirilmiş ve dönemler itibarıyla farklı yöntemler örgün eğitimde uygulanmıştır.

Aşağıda sanat eğitiminin kısa tarihine bakıldığında, bu bilim dalında yapılan araştırmalar ve gelişmelere ilişkin bir fikir sahibi olunabilecektir.

Güzel Sanatlar Eğitiminde Bilimsel Araştırmaların Tarihçesi

Güzel sanatlar eğitimine yönelik bilimsel araştırmalar her ne kadar ülkemizde yeni başlamış ve sınırlı sayıda gerçekleştiriliyor olsa da, aslında Batı ülkelerinde ve Amerika'da tarihi oldukça eskilere gitmektedir.

Bugünkü anlamda görsel sanatlar eğitiminde deneysel araştırmaların tarihi 19. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Bu çocuk resimlerine yönelik incelemelerin başlatıldığı yıllara ve insanın gelişimine, evrimine yönelik ipuçlarına yönelik araştırmalara kadar dayanmaktadır. 1940'lar ve 1950'lerde bazı araştırmalar çocuk sanatı yoluyla kişiliğe göz atmış ve çeşitli sanat öğretimi yöntemlerinin buna olan etkilerini belirlemeye çabalamıştır. Gelişim kuramı, insanın düzenli evrelerde basitten karmaşığa doğru gelişim gösterdiğini varsaymaktadır. Bu varsayımlar Darwin ve onun evrim kuramı ile başlamıştır. Eğitimde ise psikologlar öğrencilerin gelişimlerini incelerken ve tanımlarken bu gibi düşünceleri kendi araştırmalarına uyarlamışlardır. Romantik idealistlerin en ünlüsü olan J. J.

Rousseau öğrencilerin kendi hallerine bırakıldığında daha iyi gelişeceklerine inanmıştır. Onun etkisinde kalan Avusturyalı sanat eğitimci Franz Çizek küçük öğrenciler için sanat eğitiminin amacının onları sanatçı yapmak olmadığını, yaratıcı güçlerinin ortaya çıkarılması olduğunu savunmuştur. Çizek bunun, "Doğa Yasalarına" göre çiçek açar gibi oluşabileceğini belirtmiştir (Viola, 1936). Ünü ülkemize kadar uzanan psikolog ve eğitimci Piaget "bilişsel gelişimin evrelerini" genişletmiştir (Piaget, 1962). Çizek'in öğrencisi olan Victor Lowenfeld görme özürlüler üzerinde yaptığı araştırmalara dayanarak bütün öğrencilerin "evrenselden tikele" doğru doğal bir gelişim, evrim göstereceğini varsayarak, sanatsal gelişmenin evrelerini buna göre tasarlamıştır. Lowenfeld bu düşüncesi doğrultusunda sanat öğretmenlerini, öğrencilerine kendi düşüncelerini zorla kabul ettirmemeleri için uyarmakta ve sorgulama yoluyla öğrencileri güdümelerini istemektedir (Lowenfeld ve Brittain: 1947). İsviçre'de Piaget, Avusturya'da Lowenfeld gelişim kuramlarındaki varsayımlara dayanarak açık eğitimi savunmuş, çok katı okul eğitim ve öğretimine karşı çıkmışlardır. Bu yaklaşım, Amerika ve Batı Avrupa'da etkisini göstererek eğitimde 1960'lı yıllara kadar aşırı özgürlükçü bir sisteme dönüşmüştür (Kırıoğlu ve Stokrocki, 1997).

1959'da Amerikalı eğitimci Jerome Bruner'in "disiplin alanlarının yapısı"na ilişkin görüşlerinin etkisiyle, sanat eğitimcisi Manuel Barkan 1962'de ilk kez sanatın öğretiminden söz etmiştir (Barkan, 1965). Bu bilişsel yaklaşım daha sonra sanat eğitiminde disiplin odaklı programlara yönelik araştırmaların yoğunluk kazanmasına neden olmuştur. Sonuçta "sanatın kendisinin bir disiplin alanı olduğu" düşüncesi ve varsayımı kabul görmüştür (Özsoy, 1993: 48-54).

1960'ların sonuna doğru, sosyal bilimlerin Lowenfeld sonrası sanat eğitimciler üzerine etkileri, bazı araştırmacılar da ortaya çıkmaya başlamıştır (Day, 1968: 57-65). 1970'li yıllarda daha disiplinli ve zihinsel bir yaklaşıma ağırlık verilmiştir. Gestalt psikoloğu Rudolf Arnhem öğrencilerin sanatsal uygulama çalışmalarının "görsel algı gelişimi ve duyuşal ayırtma süreci" ile gelişebileceği üzerine varsayımlar ortaya koymuştur (Arnhem, 1965). Ona göre öğrenciler, bir durumu ya da bir nesnenin değişik yönlerinin birbiri ile olan ilişkilerini anlayarak bir "iç görüş" ka-

zanacaklardır.

ABD'li sanatçı ve eğitimci Elliot Eisner sanatın bir "bilişsel gelişim" olduğunu savunmuş ve dört yaratıcılık türü belirlemiştir. Yine ABD'de, Brent ve Marjorie Wilson öğrencilerin resim yapmayı öğrenirken doğal olarak kopya yaptıklarını belirten "İkonoklastik görüşleri" ile sanat eğitimindeki tabuları yıkarken, John Michael da gençlerin sanat yapma yönelimlerini belirlemiştir (Michael, 1983). Antropoloji ve sosyolojideki gelişmeler sanat eğitiminde etkili olmuş ve bu bağlamda Jung King Mc Fee'nin araştırmaları "çok kültürlü ve kültürlerarası sanat eğitimi" ile "kültürel okuryazarlık" kavram ve anlayışlarını gündeme getirmiştir (Mc Fee, 1970).

Lowenfeld'in "evrenselden tikele" kuramının aksine, Amerikalı bilişsel psikolog David Feldman'ın ve Britanyalı Lorna Selfe'in yetenekli ve özel çocuklar ile farklı yapı ve özellikteki çocuklar üzerinde yaptıkları araştırmaları, "tikelden evrensel" doğru bir değişimin olduğunu kanıtlamıştır (Selfe, 1977).

Seksenli yıllarda R. Arnhem'in bir öğrencisi olan Howard Gardner "Çoklu Zekâ Kuramı"ni geliştirmiş ve geleneksel zekâ tanımlarının aksine bir tanımlamayı eğitim ortamına sunmuştur. Gardner bilişsel ve gelişimsel psikolojiyi ayrıntılı bir şekilde inceledikten sonra birbiriyle ilişki halinde ama her biri özerk olan 8 farklı zihinsel yeterliğin varlığını ortaya koymuştur. Bunlar; 1) Sözel-Dil Zekâsı, 2) Matematik-Mantık Zekâsı, 3) Uzamsal (Uzaysal-Mekansal) Zekâ, 4) Müzik Zekâsı, 5) Bedensel-Kinestetik Zekâ, 6) İçsel Zekâ, 7) Dışsal Zekâ, 8) Doğa Zekâsı olarak belirtilmiştir (Gardner, 1973; 1982; 1983: 47-49; Nelson: 1998). Bunlardan Uzamsal Zekâ (Spatial Intelligence) dünyanın görsel-uzamsal anlatımlarını, yaratma yeteneğini içermektedir. Uzamsal zekâsını sergileyen öğrenciler yeni bilgilerin çok iyi anlaşılabilmesi için bir zihinsel ya da fiziksel resme gereksinim duyar. Güzel harita, tablo ve diyagram çizer, labirent ve bulmacadan zevk alır. Çizgiresim (Desen)leri, kompozisyonları, nesnelere yaratma yönleri güçlüdür. Bu zekâyı kullanan meslek sahipleri, grafik tasarımcılar, harita mühendisleri, teknik ressamlar, mimarlar, ressamlar ve heykeltıraşlardır. Sanat eğitimcileri görsel sanatlara yeteneklilerin yalnızca bu alanla değil, başta içsel ve kinestetik olmak üzere, diğer zekâ alanlarıyla

rıyla da ilgili olduklarını belirtmektedirler.

Türkiye’de ise sanat eğitimi ve öğretimi alanında yapılmış bilimsel araştırmalara ilişkin bir tarihçe vermek oldukça güçtür.

Yukarıda verilen bilgilerden sonra son yıllarda sanat eğitiminde yapılan araştırmalara bir göz atmakta yarar vardır.

Günümüzde Güzel Sanatlar Eğitiminde Yapılan Araştırmalar

Bugün ülkemizde görsel sanatlar eğitimi ve öğretimine yönelik araştırmalar yapılmaktadır. Ancak yukarıda değinildiği gibi oldukça sınırlıdır. Genelde eğitim dergilerinde ve eğitim sempozyumlarında bu araştırmalara rastlanmaktadır. Sanat eğitimi adına yapılan diğer araştırma, bitirme tezi ve yayınlara baktığında, sanat alanı eğitimi ve öğretiminden çok, yalnızca alan ağırlıklı araştırmalar oldukları görülür. Bir başka deyişle, plastik sanatların sorunlarına yönelik çalışmalar vardır. Araştırmaların üniversitelerde ve daha çok tezler biçiminde yapılmakla birlikte, ender de olsa bağımsız olarak yapılanlarının da varlığı dikkati çeker. Üniversitelerin Güzel Sanatlar Fakülteleri’nde bilimsel araştırmalar ya sanat tarihi ya da estetik ağırlıklıdır. Eğitim fakültelerinde ise tezlere uzanan araştırmalar son yıllara kadar yine sanat tarihi ağırlıklı gerçekleştirilmiştir. Burada Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü’nde hazırlatılan tezler bir istisna oluşturmaktadır. Bu kurumda araştırmalar güzel sanatlar adı altında tüm sanat alanlarının eğitimine ve öğretimine yönelik yaptırılmıştır. Son yıllarda eğitim fakültelerinde alan öğretimine duyulan ilgi ve verilen önem sayesinde ve kurulan Eğitim Bilimleri Enstitüleri yoluyla, diğer alanların öğretiminde olduğu gibi sanat öğretimine yönelik araştırmaların da önem kazandığı dikkati çekmektedir. Artık ülkemizde sanat eğitimine yönelik sempozyumlar içeriğine uygun olarak düzenlenmekte ve bilimsel çalışmalar bildiriler halinde sunulmaktadır. Ancak bu toplantılarda hâlâ bilimsellikten uzak ya da eğitimle ilgisi olmayan çalışmalara da yer verilmesi, hâlâ plastik sanatlar ve tasarım alanlarıyla, sanat ve tasarım eğitimi bilim alanlarının birbirine karıştırıldığını göstermektedir.

Sanat eğitiminde önemli bir geçmişe sahip iki ülke olan İngiltere ve ABD’de günümüzde yapılan araştır-

malara bir göz atmak, konuyla ilgili ne kadar geniş bir inceleme alanının olduğunu göstermesi açısından önemli olacaktır.

Gerek İngiltere’de ve gerekse Amerika’da sanat eğitimcileri meslek birliklerince düzenlenen çeşitli bilimsel toplantılar sıkça yapılmaktadır. Her iki ülkede her yıl düzenli yapılan kongrelere sunulan bildiriler ve bilimsel dergilerde yayımlanan makalelerle, Uluslararası Sanat Eğitimcileri Meslek Birliği’nin (INSEA) her yıl farklı bir ülkede düzenlediği bilimsel toplantılarda sunulan bildiriler sanat eğitimindeki araştırma alanlarına güzel örnekler oluşturmaktadır. Aşağıda bunlardan örnekler verilmiştir.

İngiltere’de *Journal of Art and Design Education*’da yer alan makalelerden örnekler:

- Sanat ve Tasarım Öğretiminde Kuramlar ve Uygulama İlişkisi. (Relationships of Theories and Practice in Art and Design Education) Colin Brokes, Vol. 11, No. 2, 1992: 155-165. Bu araştırmada yazar felsefi yaklaşımlarla oluşan çeşitli sanat kuramlarının sanat öğretimi uygulamalarındaki yararlarını ve çıkan sorunları irdelemektedir.
- Bilgisayar Yardımıyla Görsel Okuryazarlığın Öğretilmesi (Teaching Visual Literacy with the Aid of a Computer). Terry Genin, Vol. 11, No. 2, 1992: 185-208. Araştırma Britanya ilk ve ortaöğretim sanat eğitiminde enformasyon teknolojisi ve "Medya Eğitimi" yoluyla görsel okuryazarlığa yapılan katkıyı ele almıştır.
- Bir Güzel Sanatlar Dersinde Tarih ve Uygulama (History and Practice in a Fine Art Course), Christopher Brighton, Vol. 11, No. 3, 1992: 303-326. Araştırmacı bu yazısı güzel sanatlarda araştırma derecelerinin gelişimi ile ilgili bir projenin sonucu olarak yayımlanmıştır. Araştırma, öğrencilerin kendi sanatsal çalışmalarına yaklaşımı ve sanat tarihi örnekleri arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Araştırma güzel sanatlar fakültesi resim bölümü üçüncü sınıf öğrencilerinden on ikisi üzerinde yapılmıştır.
- Orta Dereceli Okullarda Disiplin Dayalı Sanat Eğitimi: Olası Bir Yaklaşım (Discipline-Based Art Education in Secondary Schools: A Possible Approach). Anna Kindler, Vol. 11, No. 3, 1992: 345-355. Yazar Disiplin Dayalı Sanat Eğitimi kavra-

mının yıllarca ABD'de kabul gördüğünü ve 1988 ile 1991 yılları arasında bu konuda yetmişin üzerinde bildiri ve makale yayımlandığını belirtmektedir. Araştırmacı bu yeni yönetime göre geliştirdiği bir programın Urbana'daki bir lisede uygulanmasından elde ettiği sonuçları yayımlamaktadır.

1997 yılında Amerika Sanat Eğitimcileri Birliği'nin 50. kuruluş yıldönümüne rastlayan Sanat Eğitimi Kongresi'ne sunulan bildirimler konuya ilişkin güzel örnekler içermektedir (NAEA, 1997). Her yıl düzenli olarak yapılan kongrelerin 1997 yılındakinde, sanat eğitimiyle ilgili 650 bildiri sunulmuş ve tartışılmıştır. Bildiriler şu başlıklar altında toplanmıştır: Araştırma; Okulöncesi, İlk, Orta ve Yükseköğretim; Müze Eğitimi; Özürlüler ve Olağandışı Kişilere Eğitim; Politikalar ve Yönetim; Öğretim Programları ve Öğretim Yöntemleri; Teknoloji; Ölçme ve Değerlendirme; Sanat Danışmanlığı; Yaşamboyu Öğrenme; Öğrenci Katılımı; Emekli Sanat Öğretmenleri Katılımı. Bu bildirimlerde sunulan araştırma konularından birkaçı aşağıda örnek olarak verilmiştir:

- Kırsal Ortamda Sanat Öğretimi Çabaları (The Challenge of Teaching Art in Rural Context), Presented by Gilbert A. Clark with Enid Zimmerman, Theresa A. Marche. Birleşik Devletler'deki üç eyalette, farklı yapıda öğrenci nüfuslu kırsal ilköğretim okulları sanat (resim) eğitimi programlarında karşılaşılan sorunlar.
- Maryland Devlet Okullarında Güzel Sanatlar Programı Öğretimi ve Ölçümleme Kaynakları (Fine Arts Curriculum Instruction and Assessment Resources in the Public Schools of Maryland), Presented by James L. Tucker Jr. Araştırmacı bu bildirisinde, Maryland Güzel Sanatlar Standartları Yönetmeliği doğrultusunda, güzel sanatlar eğitimi programı, öğretimi ve ölçümleme kaynaklarını eyalet genelinde araştırmakta, sonuçları ve araştırma araçlarını tartışmaya sunmaktadır.
- Bilgisayarda Etkileyici Sunuşlar Gerçekleştirme (Making Exciting Presentations on the Computer), Presented by Sidney C. Ames. Teknoloji başlığı altında sunulan bu bildiri, sanat derslerinde öğrencilerin bilgisayarı kullanarak sanat projelerini yaratıcı bir biçimde nasıl sunabileceklerini içermektedir.

- Güzel Sanatlar Yoluyla Kültürün Tanımlanması ya da Kendi Öğretim Programımı Nasıl İlişkilendirdim (Defining Culture Through the Arts or How I Correlated My Curriculum), Presented by Sharon Lee House. USSEA/INSEA başlığı altında sunulan bildirimde araştırmacı bir kültürel kimliğin gelişmesini görsel sanatların nasıl etkilediğini incelemektedir. Araştırmacı, bir kültüre ait sanat biçimlerinin ilköğretim okulu programlarında öğretim programı boyunca, bir ilişkilendirme gücü olarak nasıl kullanılabileceğinin bir tanımlamasının olması gerektiğini savunmaktadır.
- Estetik Bağlantılar (Aesthetic Connections). Presented by Nancy Wehr. Bir estetik kaynak koleksiyonu, öğrencilerde estetik duyarlılık uyandırmaya yönelik bir arzunun sonucudur. Bu bildiri ile rengin, çizginin, şeklin, dokunun ve tonun, soyut ve fiziki niteliklerini içeren bir görsel ve sesli sözlük sunulmaktadır.
- Öğrenci Televizyonu ve Medya Sanatları (Student Television and the Media Arts). Presented by Charles G. Bush. Bir lise sanat (resim) dersi programının içeriğinde medya sanatlarının öğretiminin tanıtımı, katılımcılara konuyla ilgili plan, program ve diğer gerekli ekipman dağıtılarak yapılmaktadır. Öğrenci videolarından örnekler gösterilerek tartışmaya sunulmaktadır.
- Okulöncesi, İlk ve Ortaöğretim Görsel Sanatlar (Resim) Öğretim Programlarında Tasarım Eğitimi (Design Education in the K-12 Visual Arts Curriculum), Presented by Paul A. Sproll. Araştırma tasarım eğitiminin görsel sanatlar eğitimi (resim) içerisinde yer alması gerektiğinin gerekçesini ve yöntemini savunmaktadır.
- Sınıf Öğretmenleri ve Sınıf Öğretmeni Adayları için Plastik Sanatlar (Art for Preservice and Inservice Classroom Teachers). Bu çalışma sınıf öğretmenleri ile sınıf öğretmenliği programında okuyan öğretmen adaylarının sanatsal çalışmaları, artistik yansımaları ve öğrencileri için sanatsal deneyimlerini geliştirme yetenekleri üzerine odaklanmıştır. Ayrıca geleceğin öğretmenleri ile bugünün deneyimli öğretmenlerinin farklı gereksinimleri, tutumları ve beklentileri bildirinin içeriğini oluşturmuştur.

TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Yukarıda sanat (resim) eğitimi alanında yapılan yüzlerce araştırmadan yalnızca birkaçı bize bu alanın ülkemizde ne kadar bakir ve sahipsiz olduğunu göstermektedir. Eğitim fakülteleri bünyesinde bulunan Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümleri'nin sayısı yirmiye geçmiştir. Yine üniversitelerde açılan Eğitim Bilimleri Enstitüsü sayısı artmaktadır. Daha önceki yıllarda Sosyal Bilimler Enstitüleri'nde, sanat eğitimi (resim) programı dahilinde yaptırılan yüksek lisans ve doktora tezlerinde, çok ender olarak sanat eğitimi konuları araştırılmıştır. Bu nedenle eğitim bilimleri enstitüleri bünyesinde açılan sanat eğitimi lisansüstü programları dikkatle izlenmeli, sanat alanı ya da sanat tarihi alanı yerine doğrudan sanat eğitimi ve öğretimine yönelik araştırmalar yaptırılmalıdır. Özellikle doktora programlarında ders verecek öğretim üyelerinin, sanat eğitimi ya da verilecek diğer derslerin alanında doktora yapmış olmasına dikkat edilmelidir.

Üniversitelerde özellikle akademik yükseltme sürecinde sanat ve sanat eğitimi-öğretimi alanları karıştırılmaktadır. Sanat alanı, sanatta yüksek lisans ve sanatta yeterlikle akademik yükseltmeleri sağlanmış öğretim elemanları ile kadrolaştırılırken, sanat eğitim ve öğretiminde bilimde yüksek lisans ve doktorayla akademik yükseltme ve kadrolaşma gerekir. Sanatta yeterlik ile doktora asla birbirine karıştırılmamalıdır. Ülkemize özgü olduğu bilinen bu akademik unvan mercek altına alınmalı, gerekli olup olmadığı tartışmaya açılmalıdır. Çünkü özellikle 80'li yıllarda bu konu çok istismar edilmiş, yeterli yetersiz birçok kişiye sanatta yeterlik verilmiştir. Sanat alanında yetişen öğretim elemanlarının atölye derslerine, sanat eğitimi ve öğretimi alanında yetişen öğretim elemanlarının da kuramsal derslere girmesi gereklidir.

Doçentlik ve profesörlük sınavlarında ne yazık ki bu anlamda bir kargaşa yaşanmaktadır. Sanat eğitimi (art education) alanında bilimsel çalışmalarıyla bu sınavlara hazırlanan adayların jürileri, sanat alanlarında profesör olmuş öğretim üyelerinden oluşturulmaktadır. Haklı olarak o kişiler de adaydan bilimsel çalışmalardan çok sanatsal çalışmalar ya da bilimsel çalışmaların yanı sıra mutlaka sanatsal performanslarını gösteren etkinliklere ilişkin belgeler istemektedirler. Oysa bu son derece yanlıştır. Çünkü Sanat Eğitimi

(Art Education) tamamen bilimsel bir disiplindir ve bilimsel araştırmalarla oluşturulmuştur. Uygulama gerektirmemekte ve yalnızca bir araştırma konusu olarak uygulamayla ilgilenmektedir. Araştırmalarda nesnel veriler söz konusudur. Araştırmacı sanatsal uygulamayla değil, bilimle içli dışlıdır ve sanatın eğitimiyle ilgilenir. Bu yanlışlığın iki önemli nedeni şunlar olabilir: Birincisi, sanat ve sanat eğitiminden neyin kastedildiğinin iyi bilinmemesi ve bu ifadelerin yarattığı kavram kargaşası; ikincisi, sanat eğitimi bilim alanının - ki özel öğretim yöntemlerini de içermektedir - Türkiye akademik ortamında - birkaç istisna dışında - henüz bilinmemesi ya da kabul görmemesi.

Türk sanat eğitimi tarihine bir göz atıldığında Darülmüallimin'de İ. Hakkı Baltacıoğlu ile başlayan bu alanda, Gazi Eğitim Enstitüsü'nde görev almış ve bu konuyla ilgilenmiş birkaç öncü eğitimcinin dışında, araştırmacı akademisyen sayısı oldukça sınırlı kalmıştır. Yurtdışına 60'lı ve 70'li yıllarda bir bölümü bu amaç için gönderilen Gazi mezunlarının çoğu da plastik sanatlar alanlarında kendilerini yetiştirmeyi, sanat eğitimi ve öğretimi alanına tercih etmişler, dolayısıyla özel öğretim yöntemleri alanında istenen gelişme ve akademikleşme sağlanamamıştır. (Özsoy; 1996: 109-122)

Güzel sanatlar eğitimi (resim eğitimi) bilim alanında araştırmalar ülkemizde tanınmaya ve gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Ancak bu çalışmaların hangi başlık altında yer alacağı tartışmalıdır. Kısmen yukarıda değinildiği gibi, sanat eğitimi alanında bir kavram kargaşası yaşanmaktadır. Sanat sözcüğüne Türkçede birçok anlam yüklenir; çoğu zaman da zanaatla karıştırılır. Sanat görsel işitsel tüm alanları içine alan bir tanımlama için de kullanılır. Öte yandan Güzel Sanatlar da aynı akıbete uğramıştır. Her ne kadar Saniye-i Nefise Mektebi'nin kuruluşu görsel, plastik sanatların eğitimi amaçlı da olsa, Cumhuriyet'e geçişle birlikte Güzel Sanatlar olarak değişen bu adlandırmanın içerisine daha sonraki yıllarda müzik eklenmiştir. Bugün güzel sanatlar fakültelerinin bir kısmında konservatuvarlar bulunmaktadır. Oysa "Müzik" başlı başına bir alan olarak kendi adı altında gayet güzel ve belirsizliğe yer vermeyecek şekilde yapılmıştır. "Müzik Eğitimi"nden de ne kastedildiği oldukça açıktır. Artık, güzel sanatlar fakültelerinden söz edilince, öncelikli olarak resim ve heykel gibi plastik

sanat alanları anlaşılmaktadır. Bu da "Güzel Sanatlar" adlandırmasının yalnızca plastik sanatlar ve tasarım alanları için rahatlıkla kullanılabileceğinin göstergesidir. Zaten Güzel Sanatlar Fakülteleri yapılanmalarında bu rahatlıkla görülür. Bu nedenle eğitim fakültelerinde kullanılan "Güzel Sanatlar Eğitimi" adlandırması, yalnızca plastik sanatlar ve tasarım alanlarının okulöncesi, ilk ve ortaöğretim ile öğretmen yetiştirmede eğitimini amaçlamalı ve içermelidir. Buna bağlı olarak, eğitim fakültelerindeki "Güzel Sanatlar Eğitimi Bölüm"leri salt plastik sanatlar ve tasarım eğitimi ve öğretimi vererek, sanat öğretmenleri yetiştiren kuruluşlar olarak yeniden düzenlenmeli; "Müzik Eğitimi" bölümleri yeniden açılmalıdır. Resim ve müzik bölümlerinin birleştirilmesi son derecede yanlış olmuştur. Ayrı bir araştırma ve tartışma gerektirdiği için burada bu konuya değinilmeyecektir.

Yukarıda belirtilen kavram kargaşasını, yapılan önerilerin gidermesi mümkün olabilecektir. Bu takdirde, Batı'da bir bilim dalı olarak ortaya çıkmış ve yüzlerce araştırmalarla desteklenmiş, çeşitli kuramlar geliştirilmiş bir alan olarak Güzel Sanatlar Eğitimi (Art Education ya da Art and Design Education), Türkiye'de de hak ettiği yeri almalıdır. Son yıllarda yurtiçindeki çabaların yanı sıra - ki Mustafa Kemal Üniversitesi'ni burada takdir etmek gerekiyor - yurtdışında da bu alanda (Art Education) doktora yapanların sayısının artması, "Güzel Sanatlar Eğitimi Bilim Dalı"nın daha iyi tanınacağı ve güçleneceğini göstermektedir. Böylece güzel sanatlar eğitimi alanında ülkemizde gereksinim duyulan bilimsel araştırmalar hız kazanacak ve "sanatsal çalışmalarla mı" yoksa "bilimsel araştırmalarla mı" akademik yükseltmelerin olacağı, tartışma konusu olmaktan çıkacaktır.

KAYNAKÇA

- Arnheim, R. (1965) *Art and Visual Perception: A Psychology of Creative Eye*. London: Faber & Faber.
- Barkan, M. (1965) *A Foundation for Art Education*, New York: Ronalt Pub.
- Day, Michael D. (Winter 1969) "The Compatibility of Art History and Studio Art Activity in the Junior High School Art Program," *Studies in Art Education*, 10/2: 57-65.
- Dobbs, Stephen Mark (1988) *Research Readings for Discipline-Based Art Education: A Journey Beyond Creating*. Reston, Virginia: NAEA Pub.: 5.
- Gardner, H. (1973) *The Arts and Human Development*. New York: Wiley.
- Gardner, H. (1982) *Art, Mind, and Brain*. New York: Basic Books.
- Gardner, H. (1983) "Artistic Intelligences", *Art Education*. NAEA, 36/2: 47-49.
- Gardner, H. (1983) *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. New York: Basic Books Inc.
- Kırıçoğlu, O. ve M. Stokrocki (1997) *Ortaöğretim Sanat Öğretimi*. Ankara: YÖK/DB, MEGP: 2.6.
- Lowenfeld, V. & W. Brittain (1947) *Creative and Mental Growth*. New York: Macmillan.
- Mc Fee, Jung King (1970) *Preparation for Art*. Belmont, California: Wadsworth Pub.
- Michael, John A. (1983) *Art and Adolescence: Teaching Art at the Secondary Level*. New York: Teachers College Press.
- National Art Education Association (1997) 1947-1997 Golden Anniversary Convention, New Orleans, March 19-23.
- Nelson, K. Nicholson (1998) *Developing Student's Multiple Intelligences*. New York: Scholastic P.B.
- Özsoy, V. (1993) "Amerika Birleşik Devletleri'nde Güzel Sanatlar ve Tasarım Eğitimi", *Eğitim Dergisi*, MEB, S. 3: 48-54.
- Özsoy, V. (1996) "Türkiye'de Resim-İş Eğitimi (Sanat Eğitimi) Tarihine Bir Bakış", *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 16, S. 1: 109-122.
- Piaget, J. (1962) *The Language and Thought of the Child*. London: Routledge and Kegan Pub.
- Saxton, Colin (1981) *Art School*. London: QED Pub. Ltd.
- Selfe, L. (1977) *Nadia: A Case of Extraordinary Ability in an Autistic Child*. New York: Harcourt, Brace and Jovanovich..
- TDK, *Türkçe Sözlük*. C. 1: 187, C. 2: 1253.
- Viola, W. (1936) *Child Art and Franz Cizek*. New York : Reynal and Hitchcock.